

НАТО: НОВІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

"НАТО: нові виклики та перспективи" досліджує зміни, які сталися у НАТО протягом останнього десятиліття. Стаття описує головні виклики, з якими НАТО стикається сьогодні, такі як кібербезпека, боротьба з тероризмом, військові загрози та інші. Стаття також розглядає перспективи НАТО в майбутньому та можливі шляхи її розвитку.

Ключові слова: НАТО, десятиліття, виклики, кібербезпека, тероризм, військові загрози, перспективи, розвиток.

Abstract

The article "How NATO has changed over the past decade: new challenges and prospects" examines the changes that have taken place in NATO over the past decade. The article describes the main challenges that NATO faces today, such as cyber security, counter-terrorism, military threats and others. The article also examines NATO's future prospects and possible ways of its development.

Keywords: NATO, decades, challenges, cyber security, terrorism, military threats, prospects, development.

Вступ

НАТО - це найбільша військово-політична організація в світі, яка була створена в 1949 році з метою забезпечення колективної безпеки країн-членів. Протягом останнього десятиліття НАТО стикнулася з новими викликами та загрозами, що поставили під питання її здатність виконувати свої завдання в умовах сучасної геополітичної ситуації. Кібербезпека, тероризм, збройні конфлікти та гібридна війна - це лише деякі з проблем, які стали викликом для НАТО.

Мета роботи – проаналізувати як НАТО змінилось протягом останнього десятиліття: нові виклики та перспективи.

Результати дослідження

НАТО принципи функціонування на наступні десять років базуються на традиційній колективній обороні з фокусом на стримуванні, антикризовому управлінні та кооперативній безпеці. Однак, початок агресії Росії проти України у 2014 році змінив напрямок трансформації системи європейської та трансатлантичної безпеки. Це привело до переоцінки державами-членами НАТО особливостей функціонування Альянсу в умовах безпосереднього збройного конфлікту поблизу його східних кордонів. Гібридні дії Росії проти України та інших держав регіону спричинили серйозний виклик миру та безпеці в регіоні, порушивши стабільність в просторі від Балтії до Чорноморсько-Каспійського басейну. Це актуалізувало екзистенційні виклики для держав-членів Альянсу на східному фланзі та фактично порушило завдання повернення Організації Північноатлантичного договору до її базової оборонної функції. У цьому новому безпековому середовищі члени НАТО поступово переосмислюють своє ставлення до Росії та формують нове розуміння її ролі як противника Альянсу.

З початку 2014 року на Європейському континенті спостерігається одне з найбільших загострень у відносинах між Росією та НАТО з часів Холодної війни. Обидві сторони не довіряють одна одній щодо намірів з питань глобальної та регіональної безпеки, зокрема щодо розміщення ракетного озброєння, контролю за звичайними збройними силами, приєднання нових держав до Альянсу та просування інтересів РФ у регіонах Східної Європи та Чорного моря. Росія переважно розглядає НАТО через призму домінування в організації США, які, на думку російського керівництва, мають вирішальний вплив на процес ухвалення рішень в межах Альянсу.

Агресивна політика Росії змусила НАТО як ключовий елемент європейської та євроатлантичної безпеки до реагування. НАТО розробляє комплекс заходів для стримування РФ, що є життєво важливим для недопущення повномасштабної війни у Європі.

На саміті НАТО у 2014 році основними темами обговорення стали перегляд місії Союзу та оновлення підходів до реагування на загрозу з боку Росії. Союзники зрозуміли, що дії Росії у регіоні

потребують комплексної відповіді, що охоплює міжнародне право, оперативно-тактичні дії та концептуальні підходи до підтримки безпеки трансатлантичного регіону. З цією метою Альянс формує нові стратегічні принципи, спрямовані на активне стримування агресивної політики Кремля.

У зв'язку зі зміщенням основної зони ризиків на Європейський континент та новими загрозами, союзники домагаються зміцнення ролі НАТО як регіонального гравця. Це призвело до повернення уваги США до Європи та відновлення їхньої ролі як важливого фактору європейської безпеки.

Російська агресія проти України призвела до припинення військової та цивільної співпраці між Росією та НАТО і до збільшення військової присутності країн Альянсу на східному фланзі поруч з кордонами РФ. Згідно з Концепцією зовнішньої політики Росії від 1 грудня 2016 року, НАТО, зокрема, "підриває регіональну та глобальну стабільність", і будь-які майбутні відносини між Росією та НАТО будуть залежати від рівня готовності Альянсу до рівноправного партнерства. Концепція також декларує негативне ставлення Росії до розширення НАТО та наближення її військової інфраструктури до російських кордонів. Росія розглядає нарощування військової активності НАТО в прикордонних державах як порушення принципу рівної та неподільної безпеки, яке може призвести до поглиблення існуючих та створення нових розділових ліній у Європі.

Улітку 2016 року відбувся саміт НАТО у Варшаві, де ключовою тезою стала необхідність переходу до відкритого стримування Російської Федерації, яку Альянс фактично визнав агресором, джерелом нестабільності та головним викликом для своєї безпеки. Одним з основних результатів саміту стало узгодження рішення про зміцнення східного флангу НАТО, що включало планування, реагування та гнучкість сил Альянсу, розміщення чотирьох багатонаціональних батальйонів у Польщі та країнах Балтії (під керівництвом Великої Британії, Канади, ФРН та США) та відкриття нових командних центрів. Також було узгоджено стратегічний підхід до протидії гібридній війні в координації з Європейським Союзом, де кіберпростір був визначений новою зоною оперативних дій.

Проблема загострення відносин між США та іншими провідними членами НАТО стала ще більш актуальною під час Брюссельського саміту Альянсу в 2018 році. Криза трансатлантичних зв'язків, яка виникла, додала нові загрози регіональній безпеці. На саміті було піднято дискусію про розподіл витрат в НАТО, яка стала причиною суперечок, особливо з ультимативною позицією США. Крім того, питання можливого вступу Північної Македонії до Альянсу стало неоднозначним для деяких держав-членів.

Під час 70-річного ювілейного саміту НАТО у Лондоні 2019 року було виявлено напруження між країнами-членами Альянсу. Не вдалося досягти чіткого консенсусу між союзниками щодо внутрішнього функціонування організації, зокрема між США, Францією та Туреччиною. Проте загальна позиція щодо актуальних загроз та викликів залишилася узгодженою. У підсумковій декларації було визнано пряму загрозу євроатлантичній безпеці з боку Росії. Також було узгоджено план захисту Польщі та країн Балтії та оголошено оперативну готовність до реагування на загрози Росії шляхом створення шести інтернаціональних бригад.

На наступному саміті НАТО в Брюсселі у червні 2021 року була актуалізована тематика зміцнення трансатлантичних зв'язків, які стали послаблені у минулі роки. Зміна адміністрації у США та її налаштованість на повернення до діалогу в русло стабільності та багатосторонньої співпраці стали можливими. У підсумку саміту було зазначено, що міжнародне й регіональне безпекове середовище є дуже багатоглибким, існує системна конкуренція з боку авторитарних держав, та збільшення кількості стратегічних викликів.

Наразі НАТО все більше усвідомлює різке зростання викликів та загроз, які ставить Росія для країн Балтії, Північної Європи та Чорноморського регіону. РФ домагається монопольного контролю не лише над Азовським, а й над Чорним морем, і продовжує реалізовувати плани щодо буферизації політичного простору навколо себе та втягування країн Балто-Чорноморського простору в свій домінуючий вплив.

Продовжуються провокації Російської Федерації на кордонах НАТО, в тому числі в морському та повітряному просторах, зокрема в непосредственной близькості до країн Балтії. Через зростаючу військову присутність Росії на східних кордонах НАТО, країни-члени, які складають східний фланг Альянсу, намагаються знайти відповідь на ці загрози, створюючи власні формати співпраці.

Основними напрямками діяльності в рамках трансатлантичного порядку денного на наступне десятиліття є наступні:

- Використання НАТО як платформи для консультацій та спільних дій у всіх питаннях, що стосуються як індивідуальної, так і колективної безпеки.
- Посилення можливостей Альянсу щодо колективної оборони Євроатлантичного регіону, зміцнення потенціалу стримування та оборони.
- Підвищення стійкості країн-членів, розроблення загальних цілей НАТО щодо стійкості як орієнтирів для союзників.

- Започаткування ініціатив щодо сприяння технологічній співпраці між державами-членами Альянсу, включаючи створення цивільно-військового Каталізатора оборонних інновацій для Північної Атлантики (Defence Innovation Accelerator of the North Atlantic, DIANA) та Фонду інновацій НАТО (NATO Innovation Fund).
- Розвиток діалогу та практичної співпраці з партнерами НАТО (ЄС, країнами-кандидатами, партнерами з АТР та ін.), з метою зміцнення здатності Альянсу зберігати міжнародний порядок.
- Розширення програм підтримки країн-партнерів для зміцнення їхніх можливостей відповідати на безпекові виклики.
- Підвищення уваги НАТО до питань змін клімату.

Висновки

Після 2014 року, переоцінка загроз безпеці та оновлення місії НАТО стали стратегічними пріоритетами для Організації. Альянс зосередився на стримуванні та обороні від загроз, а також на поширенні стабільності та зміцненні безпеки поза своїми межами. Це привело до активізації відносин між НАТО та країнами-партнерами на східному та південному флангах.

Незважаючи на те, що оборонні зобов'язання НАТО не поширюються на регіони, в яких існує найбільший ризик виникнення воєнного конфлікту між США та КНР, Вашингтон зацікавлений у всебічній взаємодії з Альянсом для здобуття переваг у глобальній конкуренції. Консолідація позицій держав-членів НАТО, яка розпочалася за нової адміністрації США, посилює позиції Альянсу щодо стримування агресивних дій РФ.

Альянс зіткнувся з безпрецедентним масштабом та кількістю одночасних викликів, які мають комплексний характер та суперечать національним інтересам його членів. Це створює загрозу для єдності Альянсу та формує потребу в подальших реформах НАТО. Принцип ухвалення рішень консенсусом за сучасних умов часто обмежує ефективність реакції Організації.

Загалом, необхідно пам'ятати, що в умовах сучасної геополітичної ситуації, НАТО залишається ключовим фактором забезпечення стабільності та безпеки в регіоні та за його межами. Організація має продовжувати свої зусилля для забезпечення мирного та стабільного розвитку світу шляхом співпраці з країнами-партнерами та подальшої консолідації своїх внутрішніх ресурсів. При цьому, ефективне рішення викликів, що стоять перед НАТО, може бути досягнуте тільки шляхом поєднання зусиль всіх членів Організації та пошуку компромісних рішень на основі взаєморозуміння та довіри.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. В. Кравченко, В. Орлик, М. Замікула, В. Ярмоленко, О. Давимука ; за заг. ред. М. Паламарчука та О. Александрова. – Наук. електрон. вид. – Київ : Сучасний стан і перспективи розвитку й трансформації північноатлантичного альянсу НІСД, 2021. – 36 с.
2. NATO 2030: United for a new era. Analysis and Recommendations of the Reflection Group Appointed by the NATO Secretary General, 25 Nov. 2020. URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/12/pdf/201201-Reflection-Group-Final-Report-Uni.pdf
3. Toucas B. Russia's Design in The Black Sea: Extending the Buffer Zone / Center for Strategic and International Studies. June 28, 2017. URL: <https://www.csis.org/analysis/russias-design-black-sea-extending-buffer-zone>
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 14.09.2020 р. №392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>
5. Активне залучення, сучасна оборона : Стратегічна концепція оборони та безпеки членів Організації Північноатлантичного договору, прийнята главами держав та урядів у Лісабоні 19 листопада 2010 року. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natolive/official_texts_68580.htm

Ярмола Олена Сергіївна — студентка групи Л-206, факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, email: ylslena2003@gmail.com

Корнієнко Валерій Олександрович — кандидат історичних наук, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри суспільно-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Yarmola Olena S. — student of L-20b group, Faculty of Management and Information Security, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, email: ylslena2003@gmail.com

Kornienko Valeriy O. — Candidate of Historical Sciences, PhD (Political Science), Head of the Department of Social and Political Sciences, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.

